

ПРАВОВИЙ РЕЖИМ НАДЗВИЧАЙНОГО СТАНУ

Сень Катерина Олегівна,

студентка 4-го курсу, гр. БП-20

Київський національний університет технологій та дизайну

Науковий керівник: д.ю.н., професор, завідувач кафедри приватного та публічного права інституту права та сучасних технологій Оніщук Ю.В.

м. Київ, Україна

У сучасному світі національна безпека держави все частіше піддається загрозам, які виникають як ззовні, так і зсередини. Ці загрози можуть призвести до надзвичайних ситуацій, які мають катастрофічні наслідки для суспільства. Для їх відвернення необхідно запровадити відповідні правові механізми, які передбачають розширення повноважень органів державної влади та тимчасове обмеження певних прав населення.

Питання правового режиму надзвичайного стану є предметом постійного дослідження науковців. До цієї тематики у своїх роботах зверталися як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Серед них Ю.П. Битяк, С.С. Засунько, К.М. Пасинчук, О.М. Бандурка, Г.П. Ситник, А.І. Семенченко, Н.Р. Нижник та інші. Значна кількість публікацій свідчить про те, що питання є складним і неоднозначним, а його дослідження має актуальність і перспективу дослідження.

У сучасному світі, який характеризується множинними загрозами національній безпеці, надзвичайний стан є одним із найважливіших правових механізмів захисту населення та держави.

У статті 1 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану» визначено, що надзвичайний стан – це особливий правовий режим, що встановлюється в Україні або в окремих її місцевостях в разі виникнення надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру, спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства, а також інших факторів небезпеки [1].

Чинний Закон визначає мету й умови введення надзвичайного стану, порядок його введення та посадову особу, що має право вводити цей режим, визначає вичерпний перелік заходів, що застосовуються з метою усунення загрози небезпеки, а також відповідальність громадян і посадових осіб за порушення встановлених правообмежень тощо.

Метою встановлення надзвичайного стану є якнайшвидша ліквідація особливо тяжких надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру, а також усунення загрози національній безпеці України, яка може виникнути внаслідок спроби захоплення державної влади чи зміни конституційного ладу шляхом насильства та ін [1].

Згідно з нормами статті 5 Закону України «Про правовий режим надзвичайного стану», в Україні введення в дію надзвичайного стану здійснюється Указом Президента України, який має бути затверджений Верховною Радою України протягом двох днів з моменту звернення Президента України. Рада національної безпеки і оборони України та Кабінет Міністрів України мають право ініціювати перед Президентом України введення надзвичайного стану в Україні або її окремих місцевостях [1]. Однак Президент України має право, а не обов'язок, запровадити такий режим. Це означає, що навіть якщо є умови для введення надзвичайного стану, Президент може не зробити цього, якщо вважає, що небезпеку можна усунути іншими засобами.

Указом Президента України визначаються межі території, на якій вводится надзвичайний стан, а також конкретні заходи, які необхідно вжити для його реалізації.

Згідно з вищезазначеним законом, здійснення заходів по впровадженню і забезпеченню дії надзвичайного стану покладається на органи державної влади, органи місцевого самоврядування та відповідні військові командування [1].

Введення в дію надзвичайного стану в Україні може призвести до обмеження прав і свобод громадян, оскільки це є необхідною умовою для

здійснення охорони конституційного ладу та національної безпеки. Однак ці обмеження повинні бути обґрунтованими та пропорційними загрозі, яка існує.

У випадку запровадження надзвичайного стану обмеження можуть встановлюватися стосовно свободи пересування, обмеження руху транспорту, проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій, заходів з великою кількістю присутніх людей. Однак ці обмеження не повинні порушувати основні права і свободи людини і громадянина, гарантовані Конституцією України. До таких прав і свобод належать, зокрема, право на життя, недоторканність особи, свободу пересування, свободу слова, свободу зібрань, свободу віросповідання, право на освіту та інші [2].

У разі надзвичайних ситуацій техногенного або природного характеру в якості допоміжних заходів можуть бути застосовані заходи, які: забезпечують безпеку населення - евакуація населення, заборона будівництва або розширення підприємств, введення в дію карантинних заходів, мобілізація; усувають наслідки надзвичайної ситуації - зміна графіків роботи підприємств, установ чи організацій, застосування спеціального порядку щодо розподілення продуктів харчування і предметів першої необхідності [1].

Ці заходи спрямовані на забезпечення життєдіяльності населення та відновлення нормального функціонування суспільства.

Незважаючи на надзвичайні обставини, органи публічної влади зобов'язані діяти відповідно до Конституції і законів. При цьому пріоритетом їх діяльності має залишатися захист прав і свобод людини і громадянина [3, с. 123]. Режим надзвичайного стану, введений Указом Президента, може призупинити дію окремих законодавчих актів і покласти на державні органи зобов'язання вживати заходів, необхідних для забезпечення безпеки населення. Однак Конституція України не може бути змінена навіть у надзвичайних ситуаціях.

У зв'язку з російською агресією проти України, що триває вже понад вісім років, питання надзвичайного стану є особливо актуальним. У період дії воєнного стану в Україні було введено надзвичайний стан на всій території держави. Цей режим дозволив органам державної влади та місцевого самоврядування вжити заходів, необхідних для захисту населення та держави від російської агресії.

Можна зробити висновок про те, що надзвичайний стан є тимчасовим правовим режимом, який передбачає обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина з метою усунення загрози національній безпеці України, включаючи загрозу з боку Росії. Він є необхідним інструментом для захисту життя і здоров'я громадян, забезпечення нормального функціонування суспільства та відновлення конституційного правопорядку.

Список використаних джерел:

1. Про правовий режим надзвичайного стану : Закон України від 28.12.2015 № 1550-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1550-14#Text>.
2. Конституція України: Закон України від 01.01.2020 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80#Text>.
3. Басов А.В. Адміністративно-правовий режим надзвичайного стану : дис. канд. юрид. наук: 12.00.07 / Басов Андрій Віталійович. Х., 2006. 201 с.